

Liisa Kunnas-Pusa

TAG 2017 – Theoretical Archaeology Group -konferenssi **Cardiffissa 18.–20.12.2017**

Joulunalusviikolla yli neljäsataa arkeologian teoriasta kiinnostunutta kokoontui Walesin pääkaupunkiin Cardiffiin. Suurin osa osallistujista oli eri puolilta Brittein saaria, mutta satunnaisia muidenkin kansallisuuksien edustajia oli eksynyt mukaan. Olin tietääkseni ainoa suomalainen, muutamia muita pohjoismaalaisia sekä virolaisia kuitenkin oli mukana.

Theoretical Archaeology Group (TAG) on perustettu Iso-Britanniassa vuonna 1979 tarkoituksenaan edistää keskustelua ja tutkimusta arkeologian teoriasta. Perinteinen brittiläinen TAG-konferenssi pidetään vuosittain joulukuussa. Sen lisäksi on olemassa kansainvälisiä TAG-osastoja, kuten *North American TAG*, joka on seuraavan kerran Floridan Gainesvillessä toukokuussa 2018. Pohjoismainen *Nordic TAG* on järjestetty edellisen kerran Kööpenhaminassa vuonna 2015.

Cardiffin TAG-konferenssin teemanä oli *Time*, mutta mukana oli myös teeman ulkopuolelta yleisesti teoreettiseen arkeologiaan liittyviä sessioita. Yhteensä kolmen päivän aikana oli käynnissä lähes 40 sessiota, joten koko tarjontaan ei yhden ihmisen voimin ollut mahdollista perehtyä.

Ensimmäisenä päivänä maanantaina arvoitin muutaman kiinnostavan session välillä, mutta päätin lopulta syöksyä heti mahdollisimman syvälle teoriaan ja menin seuraamaan sessiota *Materiality of Time: Phenomenology and its Place in Archaeology*.

Session tavoitteena oli käsitellä ajan käsitettä arkeologiassa sen filosofisten juurien kautta ja etsiä fenomenologisesta filosofiasta apua arkeologian ja menneisyyden narratiivien luomiseen. Olin paikoitellen vähän huolissani, kun tuntui etten oikein pysynyt mukana, mutta huojennukseksi session lopussa kävi ilmi, että suunnilleen puolet osallistujista olivat filosofeja, eikä arkeologeja. Kuulluista puheenvuoroista parhaiten jäi mieleen Nathalie Gontierin (Lissabonin yliopisto) esitys *A Cosmological and Cosmographic History of Time*, joka käsittelee mukaansatempaavalla tavalla erilaisia ajan ja kosmologian visualisaatioita sekä niihin liittyviä käsitteitä.

Muissakin esityksissä oli kiinnostavia huomioita, esimerkiksi ajallisuuden ja keholisuuden välisistä yhteyksistä ja siitä, miten nykyaikaiset nopeat liikkumismenetelmät saavat meidän hahmottamaan aikaa ja tilaa täysin toisella tavalla kuin ihmiset niitä hahmotivat ennen junien, autojen tai lentokoneiden keksimistä. Loppujen lopuksi tuntui kuitenkin siltä, että olisin saanut enemmän irti menemällä kakkosvaihtosessiooni *Histories for the Prehistory: Scale, Narrative and the Particular*, jossa olisi abstraktien perusteella ollut mielenkiintoisia esityksiä esihistorian ja historian jossain määrin keinotekoisesta jaottelusta ja arkeologian ”historiallisesta käänteestä”.

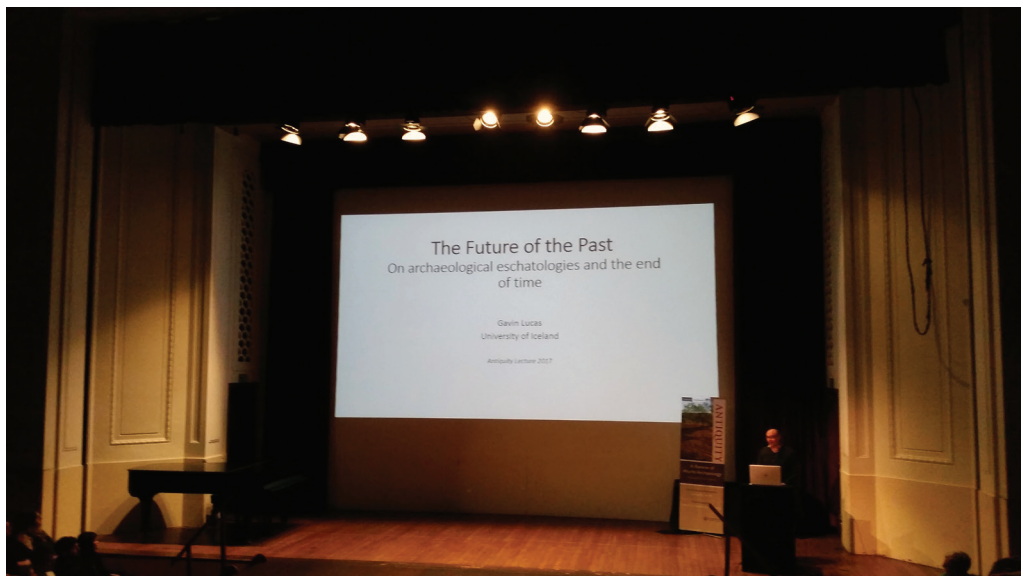
Konferenssin aloitusjuhllaisuudet pidettiin National Museum Cardiffissa,

joka on osa Amgueddfa Cymru – National Museum Wales -museoperhettä. TAG-konferenssin keynote-luennon eli *The Antiquity Lecturen* piti Islannin yliopiston arkeologian professori Gavin Lucas otsikolla *The Future of the Past: On archaeological eschatologies and the end of time* (Kuva 1). Arkeologian ja tulevaisuuden välinen suhde on aihepiiri, joka on ehkä jossain määrin noussut arkeologian teoriassa kiinnostuksenkohteeksi viime aikoina. Lucas käsitteli esitelmässään sitä, miten sen sijaan että pohtisimme menneisyyden yhteisöjen suhdetta menneisyyteensä, meidän tulisi myös miettiä menneisyyden suhdetta tulevaisuuteen. Tulevaisuuden ja menneisyyden käsitteet ovat kietoutuneet yhteen: Ilman ymmärrystä toisesta ei voi olla käsitystä toisestakaan. Lucas käsitteli myös sitä, miten meidän tekemäämme tulkintaa menneisyyden maailmasta ja tapahtumista helposti vääristää se, että lähestymme niitä tulevaisuudesta. Koska tiedämme, mitä tutkimamme todellisuuden tulevaisuudessa on tapahtunut, on suuri kiusaus nähdä syy- ja seuraussuh-

teita, joita ei ole olemassa ja sortua liikaan tarinallistamiseen. Menneisyyden tutkimuksen suurimmaksi haasteeksi Lucas kiteytti sen, miten ihmisillä ei aikaan sidottuina olentoina ole mahdollisuutta käsittää historian ja ajan todellista olemusta: Historialla ei ole loppua samalla tavalla kuin yksilöillä, ellei jotain poikkeuksellista tapahdu.

Konferenssin toisena päivänä oli oma esitelmäni sessiossa (*S-ite*)rations: *Memory, Forgetting and the Temporal Architecture of Place*. Harmikseni huomasin, että suuresti odottamani arkeologiaa ja science fictionia käsittelevä sessio *Unstuck in Time – Science Fiction, Speculative Futures and Archaeological Imaginings* oli samaan aikaan oman sessioni kanssa. Onnistuin kuitenkin päivän mittaan livahtamaan kuuntelemaan yhden osuuden arkeologiasta ja scifistä.

(*S-ite*)rations -sessioon oli pyydetty esitelmiä paikan ja tilan suhteesta ajallisuuteen ja erilaisista näkökulmista mm. muistin, identiteetin ja ideologioiden kytkeytymisestä tiettyihin paikkoihin ja rakenteisiin. Sessiossa

Kuva 1. Professori Gavin Lucas pitää Antiquity Lecturea Walesin Kansallismuseon Reardon Smith Lecture Theatressa. Kuva: L. Kunnas-Pusa.

kuultiin hyvin eri tyyppisiä esitelmiä, joissa oli teemaa sivuavia esimerkkejä ympäri maailman. Tila ja paikka olivat esitelmissä sekä rakennuksia että arkkitehtuuria muussa kuin ihmisen luomassa muodossa, kuten vuoria ja muuta huomiota herättävää luonnonmaisemaa. Oma esitelmäni käsitteli kivikautisia rakenteita ja muita megarakennelmia osana myöhempien aikojen maisemaa ja rakenteiden tärkeää asemaa varhaisessa arkeologisessa tutkimuksessa.

Arkeologia ja scifi-sessiossa kävin kuuntelemaan muutaman esitelmän. Sessio vaikutti olevan hyvin suosittu, eikä ihme. Arkeologian ja science fictionin välisen suhteen tarkastelu tuottaa hedelmällisiä uusia tarkastelutapoja sekä auttaa ymmärtämään monia arkeologian teorian ongelmakohtia tarjoamalla heijastuspintoja. Science fiction toki muutenkin asettaa peilin yhteiskuntamme ja elämämme eteen, avaten silmämme vaihtoehtoisille todellisuuksille, niin nykyisille, menneille kuin tulevillekin.

Sciffissä on myös paljon materiaalia arkeologiasta: Vaihtoehtoisissakin todellisuuksissa tutkitaan menneisyyttä. Kuulemistani esitelmistä jäi parhaiten mieleen Katy Soarin (Winchesterin yliopisto) "*No diggin' ere!*": *The haunted spaces of archaeology in 19th century horror writing*. 1800-luvun kauhutarinoissa menneisyyden jäänteet, varsinkin rauniot ja muut rakennelmat ovat multitemporaalisia, vaarallisia paikkoja, jotka toimivat siltana menneisyyteen. Niiden häiritseminen, toisinaan vain niiden läheisyyteen meneminen aiheuttaa repeämän ajassa ja tilassa siirtäen ilmiöitä väärään aikaan. Arkeologinen tutkimus on siis periaatteessa aina tällaista ajan ja tilan ylittämistä.

En uskaltanut enää esitelmäni jälkeen liueta omasta sessiostani, vaan oli pakko jäädä paikalle loppukeskusteluun asti. Harmillisesti siis muut päivän aikana käynnissä olleet mielenkiintoisen kuuloiset sessiot jäivät kuulematta, mutta yritin perehtyä niiden sisältöön abstraktien perusteella ja kyselemällä muilta. Minua olisi kiinnostanut mm. arkeo-

logian teorian opetukseen keskittynyt *Why do undergraduates hate archaeological theory? Improving student experiences of learning theory*. Sessiossa kuullut puheenvuorot käsittelivät enimmäkseen teorian opettamisesta saatuja positiivisia kokemuksia. Jonkin verran keskustelua oli käyty myös yleisesti arkeologien suhtautumisesta teoriaan ja tieteenfilosofiaan.

Abstraktien perusteella kiinnostava olisi ollut myös *How to See Time: A Visual Culture Perspective*, jonka esitelmissä käsiteltiin esimerkiksi kivikauden visualisointia museonäyttelyissä. Erikoisen kuuloisin, mutta ehkä tarpeellisen tuoreen näkökulman tarjosi epäonnistumisten arkeologiaa käsittelevä sessio *Failure is not Fatal*. Sessioon liittyen kaikki konferenssin osallistujat olivat saaneet lomakkeen, jolla saattoi tunnustaa nimettömänä omat arkeologiset syntinsä. Lomakkeet pyydettiin palauttamaan keräyslaatikkoon (Kuva 2). Toistaiseksi syntilaatikon antia on julkaistu ainakin Twitterissä hashtagilla #archconfession.

Viimeisenä päivänäkin oli tarjolla useita mielenkiintoisia sessioita, joista useimmat olivat tietysti samanaikaisesti. Menin seuraamaan sessiota *The Past in the Past: Investigating the significance of the deposition of earlier objects in later contexts*, joka osoittautuikin ehkä parhaaksi konferenssissa kuulemakseni sessioksi. Löytökontekstiaan vanhempien esineiden tulkinta johti kiinnostavaan keskusteluun menneisyyden todellisuuksien suhteesta omaan menneisyyteensä. Esityksissä käsiteltiin mm. rautakauden esineitä, joissa on korjailun ja huollon merkkejä ja jotka ovat löytäneet esinetyypin ajoitusta paljon myöhemmästä kontekstista. Kun esineiden alkuperäisestä valmistusajasta niiden maahan joutumiseen on kulunut pidempi aika kuin ihmisten muisti on ylettänyt, voidaan miettiä onko niitä pidetty esi-isien talismaaneina vai muuten vaan mielenkiintoisina kauniina esineinä. Onko ne löydetty vai voisiko suulliseen perinteeseen perustuneissa yhteisöissä olla satojen (joissain tapauksissa jopa tuhansien) vuosien takaa sukupolvelta toiselle siirrettyjä perintöesineitä?

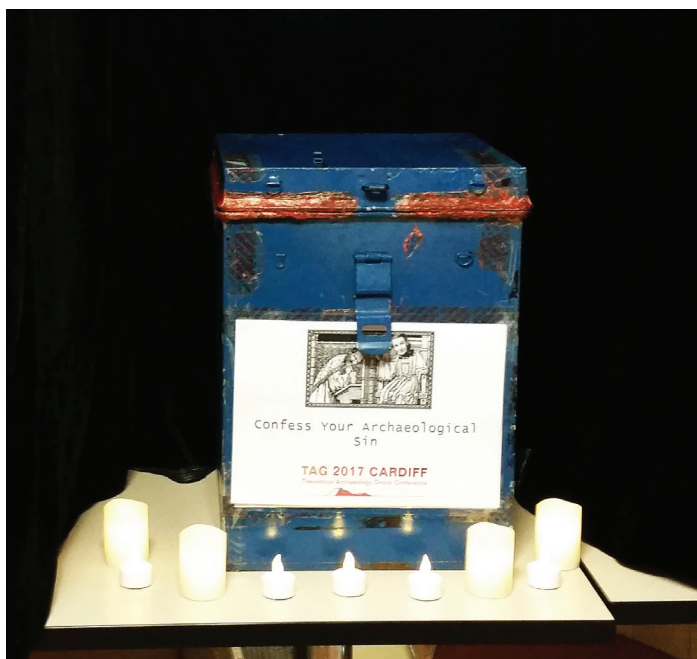
Historiallisen ajan esimerkeissä käsiteltiin "antiikkia antiikissa", eli roomalaisten suhdetta vanhoihin esineisiin ja antiikkikauppaa, sekä keskiajan konteksteissa esiintyviä vanhempia rahoja ja koruja. Jälkimmäinen esitys sai miettimään, miten jännää olisikaan, jos suomalaisen keskiaikaisen kirkon rahalöytöjen joukosta löytyisikin vaikkapa polttokenttäkalmistosta peräisin olevia viikinkiajan dirhemejä, jotka joku olisi kaivanut esiin ja pitänyt tallessa.

Muut viimeisen päivän sessiot käsitelivät mm. maiseman moniajallisuuden suhdetta menneisyyden ihmisten tulevaisuuskuvitelmiin sekä posthumanismia ja arkeologiaa. Mukana oli myös rajatumpiin arkeologian osa-alueisiin keskittyviä sessioita, kuten 400-luvun jaa. suhdetta periodisaatioon käsittelevä sekä kronologiaa ja rannikkoyhteisöjen ajallisuutta tutkiva sessio.

Yleisesti ottaen konferenssin virallisen aika-teeman lisäksi mukana tuntui olevan hyvin paljon sessioita, joissa otettiin tarkasteluun arkeologian ja jonkin kult-

tuurin tai taiteen osa-alueen välinen suhde tai käsiteltiin arkeologian representaatioita populaarikulttuurissa. Jo aiemmin mainitun arkeologiaa ja sci-fiä käsittelevän session lisäksi tällainen oli esimerkiksi *Wibbly wobbly, timey wimey... Stuff* -sessio, jossa käsiteltiin paitsi arkeologian ja menneisyyden kuvaamista videopeleissä, myös kulttuurin digitaalisten jäänteiden arkeologiaa. Myös arkeologiaa ja runoutta, tai arkeologiaa runoudessa, käsittelevä sessio oli ohjelmassa. Tämänkertaisen TAG-konferenssin perusteella voisikin sanoa, että arkeologian teorian tutkimuksessa havaittavat trendit vaikuttavat keskittyvän tällä hetkellä "menneisyyden tulevaisuuden" tutkimuksen lisäksi arkeologian ja populaarikulttuurin rajapintoihin.

Jossain määrin konferenssi tuntui Britannian arkeologipiirien ulkopuolisesta ensikertalaisesta melko sisäpiirimäiseltä. Oletettavasti TAG onkin brittiläisille arkeologeille, muillekin kuin teoreettisesti suuntautuneille, tärkeä vuosittainen kokoontuminen. Varsinkin virallisen ohjelman ulkopuolisessa

Kuva 2. Arkeologisten syntien palautelaatikko. Kuva: L. Kunnas-Pusa.

ajanvietossa huomasin, että suurin osa brittiläisistä osanottajista tunsivat toisensa jossain määrin. Tiedotuksessa tai muussa toiminnassa esimerkiksi TAG:iin liittyviä perinteitä ja käytäntöjä ei juurikaan selitelty ulkomaalaisille tai ensikertalaisille, vaan niiden tuntemusta pidettiin itsestään selvyytenä. Lisäksi, toisin kuin EAA:n kaltaisissa isoissa konferensseissa, TAG:n virallisena kielenä oli kansainvälisen "broken Englishin" sijaan brittienglanti, mikä selvästi lisäsi esiintymisjännitystä niillä ei-äidinkiäisillä puhujilla, jotka olivat epävarmoja kielitaidostaan. Mielenkiintoisena sivuhuomiona havaitsin myös joidenkin sessioiden puhujien miesvaltaisuuden, ainakin verrattuna keskimääräiseen suomalaiseen arkeologitilaisuuteen. Juurikaan tuntematta brittiläistä arkeologiaa jäin miettimään, onko arkeologia Britanniassa mahdollisesti yleisesti jotenkin miesvaltaisempi ala kuin Suomessa, tai missä määrin juuri arkeologian teoria ja tieteenfilosofia ovat ns. miesten hommaa.

TAG-konferenssi oli oma maailmansa ja sellaisena hauska kokemus. Monet esitelmät ja sessiot antoivat paljon ajattelemisen aihetta ja oli kiinnostavaa päästä keskustelemaan ihmisten kanssa, jotka ovat kiinnostuneita samankaltaisista asioista. Seuraava TAG pidetään joulukuussa 2018 Chesterissä. Kannustan teoriasta kiinnostuneita, ja muitakin, suomalaisia arkeologeja osallistumaan!

TAG 2017-konferenssin esitelmien abstraktit löytyvät tapahtuman verkkosivuilta:
<http://tag2017cardiff.org/>

Kiitokset Helsingin yliopistolle, jolta saamani matka-apuraha mahdollisti konferenssiin osallistumisen.

FM Liisa Kunnas-Pusa on arkeologian jatko-opiskelija Helsingin yliopistossa.
liisa.kunnas-pusa@helsinki.fi